

Poměry náboženské, školské a kultura.

v době minulé.

Kraj Čechomoravské vrcho-
viny, kde se nachází i naše obec, byla
byla v dávné minulosti daleko široko pokry-
ta hustým pohraničním pralesem, který
nesl název Borek. Tímto pralesem ved-
ly jen pořídku cesty, kudy bylo možno pro-
pít. Tak tomu bylo i u nás, kde nedaleko
sedla stará cesta Humpolecká do Jihlavy
a dále odtud na Moravu. Tato cesta
vedla od Prahy přes Leliv, starého to
slovanského sídliště, kde byl českým kní-
žetem Vladislavem II. r. 1144 založen klá-
šter obsazený původně mnichy benedik-
tiny a po vyhnání mnichů pražským
biskupem Danielem se zde usadili něm.
mnichové Praemonstráti, kteří přišli z Ně-
mecka, ze Heinfeldu. S klášteřem obdrželi
mnisi i území našeho kraje. Majet-
ek to byl veliký; neboť když potvrzoval
papež Honorius II. r. 1226 svou bulloou ochra-
nu nad majetkem lelivského kláštera,
který činil 55 osad s posemtky, lukami a
lesy. V té době se jistě i naši vesnici ne-

mluví. V papírové bulle se mezi řadou
obcí v našem okolí jako je Větaný, Jenišov,
Dudín, Kalkov, Jířina, Branisov, Vyskyt-
se jméno obce naší nevyskytuje. Les
Borek byl kolonizován až po roce 1226.

V 14. století došlo k pravděpodobnému
založení obce v lese Borku. V období zá-
kupů t. j. osob nevolných věčně na opaku
čelivských závislých čeledních rodin,
kteří kdysi pocházeli z válečných ná-
jáců, stal se zákupník hospodářem
osobně svobodným a věčně nezávis-
lým majitelem pozemků, který dědil
rodinný zedib až do vymření dědiců.
Všichni majitelé platili zákupníkovi (plati)
dvě třetiny předem za propůjčenou půdu
určený poplatek (arha, podací) a ten
se stával jeho dědičným nájemcem
amphitentičským a nemohl ho být zba-
ven, pokud platil nájem (census).

A s osídlením přišli i do odlehlých
vesniček na okraj pohraničnického hvo-
zdu čelivští mnichové, aby zde ho-
nali náboženské obřady a šili i
vzdělání lidu rozkládkou jen na lov
věcí. A zemědělství si počal teprve
hledět, když zvíře ubývalo a majitelé
lesů porazovali losové sá, se své
právo a se svou zdatností. Mnichové
učili jak obdělávat půdu, chovat hospo-
dářské zvířectvo, včely, vyrábět med, mýdlo,

štěpovat stromy, starší uá obydlí apod.
Písmu a literam je naučili, to bylo jen pro
majetné. A tak i ve zdejším krajině se
usadili mnichové z kláštera celijského.

Bověš vypráví, že příchod vacantů
(knězů) byl ovládnut vyprávěním a so-
u poustevníků na vesích jako u nás
na Troněnce u Lbílce a jinde. Vakanti i
plebani pokřtili děti u studánkách. Křtí-
telnic, oddali mladé, pokřtívali mrtvé.

Když však vesnice přibývalo, rozhodl se klášter
vyhledat vhodné místo, kde by se trvale
usadil pleban, aby konal pro okolí obřady a bo-
hoslužby. Takovým místem se stala obec
Branisov. Zde byla roku 1350 založena
fara. Prvním farářem v Branisově se
stal celijský mnich bratr Martin.

Podle několika listin dosud zachovaných
v Codexu dipl. v Státním archivu v Praze jeví
zjistit, že v Branisově v letech 1359, 1363,
1393 byla ustanovování noví faráři
vesměš členové řádu premonstrátského.

Za opata Bohuslava se stal po smrti bra-
nišovského plebana bratra Zdislava pleba-
nem v Branisově bratr Mikoláš ze Želiva

R. 1359 21. 10.

Za opata Jindřicha se stal farářem
parochie branšovské po resignaci faráře
Mikoláše Pashníka bratr Václav, mnich
řádu premonstrát. L. P. 1393 dne 5. července.

Farní dům, spíše jistě dřevěný, ale pozdě-
 ji kamenný stával v místech, kde
 se říká na Jamácku vedle kostela a kříže
 sova. Ještě v minulém století odhude-
 vozili lidé kamen na starbu sušila
 domů. Dnešní podoba místa navráceného
 na půdorys nějaké budovy. V roce 1410
 byla klášterní fara pod správou dě-
 kánského úřadu v Červené Řečici. Tam ta-
 ké náležely fary v Ksole, Dvořově, Vyskybně
 a Smrčíně. Náboženské události v době
 po smrti M. Jana Husa měly i na náš
 kraj podstatný vliv a bylo to asi
 v době, kdy se konal veliký husitský
 tábor dne 23. 4. 1420 na Melechově.
 Klášter Želivský byl tehdy napaden
 místními osadníky, kteří se bouřili
 proti katolické vrchnosti a naplnění
 ideami husitskými vše vyplnili. Mnicho-
 vě se jen s velkým obtížem ústěkem
 zachránili a uprchli do Jihlavy. I ve
 nejceněnější památky však dohazovali
 zachránit. Stalo se to právě v pa-
 mátný den 6. 4. 1420, v patnáctý
 upálení M. J. H. Pod dojmem těchto
 událostí opustili i kněží v Branišově,
 Ksole a jinde své místa. Na jejich místa
 byli dosazeni kněží husitské. Husitství
 se rychle šířilo i na našem venkově.
 Jen nedaleká Jihlava zůstávala stále
 katolická.

Obyvatelstvo města vlivem kolonizace
převážně německé zůstalo věrné římsko-
katolickému náboženství. Po té době na-
šli mnichové aktivisti v jihlavě své úho-
diště.

Naš kraj tehdy velmi utrpěl vpadem
vojšky Šikmunda, krále uherského,
bratra českého krále Václava IV. Šikmund
s velkým vojskem táhl od Jihlavy k Čá-
slavi a Kutné Hoře v prosinci r. 1421, aby
odečinil porážku utrážnou v Brance a do-
mohl se českého trůnu. Kudy jeho vojsko
táhlo, odehrávalo se krásné uhru-
senství, pleníní i zkařství, hrůzy
nevidané. V tom se shodují všechny
zprávy, které se nám dochovály.

Malými dětmi před očima matek ruce
a nohy odsekovály, tělíčka pak na koly
nabodávali. Ženy za krutého počasí
nahrávaly před sebou hrály jak nějaký do-
bytek, za prsy je na plot navěšovali.
Lesy byly tehdy jedinou ochranou. Do
hlubokého lesa uherská jízda dobře
vniknouti nemohla a kdo se tam
včas dostal, obstál. Kdosi se však, že
mnoho těch zachráněných nebylo,
protože Uhři na rychlých koních
zaplavili kraj nenaště a na záchra-
nu bylo pozdě. (Podle kron. Vavřince z Bře-
zové.) Některé vesnice byly tehdy úplně
vyplácnuty a vyhlazeny jako vesnice Dobrá.

u Humpolce. Utřel i Branisov s oko-
 lím, neboť se vesnice nacházely
 v bezprostřední blízkosti staré cesty
 humpolecké od Jihlavy. Po porážce
 Žikmundových vojsk u Kulné Hory
 u německého Brodu vojskem Tábor-
 ským pod vedením Jana Žižky a
 Trocnova nastaly opět klidnější časy.
 Učení Husova zabolilo velmi silně
 mezi lidem a později po ukončení
 válek husitských porážkou tábor-
 ských polních vojsk v bratrovce-
 řední bitvě u Lipan dne 30. května
 r. 1434 a přijetím kompaktát t. j. úmlu-
 vy a dohody církve pod jednou a
 pod obojí potvrzení na církevním sněmu
 v Basileji r. 1433. Tato smlouva by-
 la slavnostně vyhlášena na přání
 Žikmundova v Jihlavě dne 5. VII. 1436,
 protože jihlavští stáli při králi.
 Přijetí kompaktát bylo spojeno
 zároveň s přijetím Žikmunda za
 krále českého. V chrámu sv. Kříže, bý-
 valém dominikánském (nyní chrám církve
 českoslov.) se konaly slavní bohoslužby
 ve vyjívání den smrti M. Jana Husa dne 6. 7.
 1436, které sloužil sám pražský
 arcibiskup pod obojí Jan Rokycana
 a kde byla slavnostně vyhlášena kom-
 paktát v českém a latinském jazyce
 je známé, že se těchto oslav i obyvatel-

našeho kraje. Dodnes vidíme ve zdi tohoto jihlavského chrámu kamennou desku uctění komputatát hlásající.

Církev husitská první náboženská v naší zemi, náboženských myslitelů - reformátorů hlavně působením německého prof. university ve Wittenbergu Martina Luthera r. 1517 přijímal tyto nové myšlenkové these, které byly r. 1555 prohlášeny za církev evangelickou. Církev evangelická se šířila mezi šlechtou, ale i mezi prostým lidem měst a venkova. Vichrost prvně evangelická dosahovala i na veskovské fary kazatelé evangeličtí, kteří působili na lidy již počátkem XVIII. století již 90% svého obyvatelstva se hlásila k evangelické církvi. Roku 1606 byla fara v Branišově, Ousobí, Drujově, Vyskytní, Thále, Kém. Vyskytně, Hrástci evangeličtí a vsude byli evangeličtí kazatelé. Fary patřily pod správu děkanství v Čer. Řečici a pod vrchní správu arcijáhenství v Kouřimi. Co Rile Horě během války stíhali, jako nová vichrost, katolická, počala na svých panstvích zavádět katolictví. Kazatelé evangeličtí, pokud včas nepukli, byli vyhnáni s far a lid násilně nucen přijmouti katolictví. Itejně protireformace postupovala pomalu.

Váleční události, emigrace,
nedostatek kněží, kteří by obsadi-
li opuštěné fary postup protirefor-
mace brzdily. R. 1651 porušovalo pan-
stvo Velký Jeníkov sezem poddaných, aby
bylo zjištěno množství obyvatel a jejich
náboženská příslušnost. V obci Želiděch
bylo zjištěno 62 obyvatel z nichž bylo 56
evangeliků a 6 katolíků. Těch 56 obyv.
přišel se přesvědčit na přistoupení ke
katolickému náboženství. Podle těchto
čísel je patrné, jaký musel být během
30. letky úbytek obyvatelstva a jak
poměrně nízký úbytek obyv. (56) stále
se konverze dle evangelické viny.
Škoda, že se mi nepodařilo zjistit čísla
z naší obce, ale jistě rovněž nebyl jiný.
Branišovská fara zůstala dlouho po
válce totálně opuštěná, farní proemby
užívala r. 1714 vrchnost a platila za
to ústřednímu faráři 12 slaljaků mls.
V Branišově podle revisitace z r. 1719
německy prane se nachází pěkný a
čistý (wohl und sauber) kostel sub Patronie
sankti Wenceslaj s dostatečným kostelním
nářadím. Před zápy, když toto panstvo
jště k Želivu náleželo, bývala zde již
fara, jak jistě ještě vidět. (Rozvoliny) byva-
li farní budovy. Želivský kostel náležel
pod správu fary ústřední. Při další
revisitaci z r. 1736 si Šimanovští osadníci

121.
velmi ztěžovali na svého duchovního
(Seelsorger) úsobského faráře paterna Duvá-
ka na vysokou stolu

Škola úsobského faráře:

křest 51 křej, úvod šestinedělky 9 křej,
ohlašky 18 křej. křestnice 4 zlet. a více
pokřest dospělé osoby: 4½ zlat.

pokřest velk. dítěte 54 křej až 1 zlat. rýn.

Služby boží konal úsobský farář až
na 5, někdy dokonce až na 6 nedel v ko-
stele Braníšovském, na Byčí Kůd se vůbec
nekonaly. Do Úsobí měli Šimanovští
1 míle daleko to trvalo přibližně 1¾ hod.,
proto nemuseli platit faráři desátky.

To bylo tedy příčina, že farář požado-
val na Šimanovských vyšší stolu.

(Previsitaci 1736 č. 21. zem. arch.) Jak stížnost
byla vyvěřena se listině nevykazuje.

Šimanovští proto žádají zařízení
fary v Branísově. Jako hlavní důvod u-
vádějí, že jejich děti nemohou a tak
dalekou cestu do kostela v Úsobí konat,
zvláště pro přijímání svátosti.

Jisté, že s podobnou žádostí se obracely
na vrchnost i jiné obce v okolí.

R. 1748 daroval Jan Baptista ze
Minetitz dalský rytíř, svobodný, se státní
panství Velký Jemkov a Branšov, který
leho roku v Rakousku zemřel, Vlasckému
špitálu v Praze. Ředitelství Vlasckého
špitálu vyhovělo žádosti poddaných

a založilo ^{6. VII.} r. 1747 v Braníšovské farn.
a zároveň s ní i farní školu.

K farní braníšovské náleželo 36 srychů
polů. Les Borovi a Hlat a níkvá farář
braníšovský obdržel 40 sáhů dříví
ročně.

K braníšovské farnosti náležely
v roce 1797 tyto vsi:

Branisov

Ústí a Hejstě

Kalhor

Velsovy a 3 mlýny

Dudin a Buková

Limarov a 2 mlýny

Lbilidí a Marsov

Město Větrný Jeníkov

Dušejov

Borsov

Krasoňov

Od všech vesnic obdržel farář bran.
na desátkách zita 64 srychů

na penězích 32 srychů

na penězích 18 zlatých

od vrchnosti 70 zlatých

2 panského pivovaru obdržel ročně

2 sudy dobrého piva, 2 srychů

sypaného ječmene a po zaplacení

knálopské daně nápojové

obdržel ještě 10 sudů piva.

Braníšovský farář konal ročně v hr-
šovic dne procesí v Dušejově zastalab. 3 K.

Pro zajímavost uvádím i sazby - štolu za
úkony náboj.

I. Ohlašky I. třídy	24 hr	I. Svátky oddavky.
II. "	18 "	I. třída 1 alab.
III. "	12 "	II. " 45 "
IV. "	6 "	III. " 30 "
V. "	3 "	IV. " 18 "
		V. " 12 "

III. křty —

IV. Pořehnaná nevěsta
úvod šestinedělky.

1. tř.	20 hr.
2. "	10 "
3. "	8 "
4. "	5 "
5. "	3 "

V. Pohřby dětí do 9 let.

1. třída	30 křej.
2. "	20 "
3. "	10 "
4. "	8 "
5. "	4 "

VI. Pohřby dospěl. osob

1. třída	1 alab.
2. "	36 křej.
3. "	18 "
4. "	12 "
5. "	6 "

VII. Za křesťanů oddací a úmrtní listy.

1. třída	24 křej.	Zpívání mše sv. 1 alab.
2. "	18 "	Tiská mše sv. 30 křej.
3. "	12 "	
4. "	8 "	
5. "	4 "	

Každá obec k. j. proddaní byli za-
vázání k placení desátek a jiných
od starodávna zavázaných povinností.
Obec Pímanov měla rovněž takové:

o čemsi svědčí následující přiznání:
(opis listiny z fon. archivu.)

Čáslavský kraj
Lipnický vikariát

Panství Věže, Jelník
Fara: Branišov

Přiznání

že tím posínostem, které my, níže-
ní Branišovského panu farářů k vybi-
rání máme a které jsou se každoročně
jmen dávali hned od roku 1747 27. ledna
zavazali, jak následuje:

Číslo domů: Ves Limanov		Žito		Oves	
	1. Desátek, dle staro- české mýry, žito rovné, oves vichrovatý sluch	sluch mýry	sluch mýry	sluch mýry	sluch mýry
25.	Šrožepa Jakub	3	-	1	-
21.	Šrožepa Jakub	3	-	1	-
19.	Šolub Jan	3	-	1	-
8.	Novák Josef	3	-	1	-
7.	Honza Martin	3	-	1	-
3.	Hájsek Josef	3	-	1	-
20.	Bošáček Jan	1	2		2
26.	Šrožepa Karel	1	2		2
	Suma:	5	1	3	-

2. Jelník. (číslo. kraj.)

Těch dáváme na peněžitě, všichni, kte-
ří kraj máme a každé kraj

3 křesany.

3.) Výjez k zelenému čvrtku.

Dáváme každý celosedláč 6,
půlník 3, čvrtník a chalupník 2.

4.) Koláče o posvojení dle starého obyč-
je.

Dáváme každý celosedláč a půlník jeden
koláč

K utvoření toho, že jsme od starodávna
k žádným jiným povinnostem nič-li
k těm výše nadjmenovaným zavázáni
nebyli, jménem naší celé obce se vlast-
ní rukou jsme se podepsali.

Sigl. V Branišově, 14. března 1797.

Johann Alois Köppler v. r.
Amtsman.

Nad nově zřízenou farou vykonával patronát
od založení fary v Branišově Vlašský
špitál v Praze až do roku 1790, kdy byl
špitál zrušen a patronátní povinnost
přešla na Světský nadací fond (Weltli-
cher Stiftungsfond) až do roku 1839, kde
převzal patronát nový majitel hrabě
Karel z Rumerskirchenu a po jeho smrti
1863 jeho syn Moric z Rumerskirchenu
který byl podroben po svém otcí. Moric

Rumerskirchen prodal panství ve dražbě
r. 1881 za 610.000 albat. (cca 900.000 al. deukis)
Liberecké spřítele, která převzala i
patronát až do r. 1904, kdy panství kou-
pil Richard Fiedler do r. 1906 od toho
roku jeho žena Františka a od r. 1909
její manžel František Con Magnoni, šlech-
tic z Lütuba až do roku 1911, kdy panství
koupil vídeňský advokát Dr. Otto Metel
za 1.200.000 korun. Tím se stal patronem
fary. Po jeho smrti obdržely panství jeho
dcery, které je však po ukončení první
svět. války prodaly. Patronát přejal
pak československý výbor v Praze, který jako
správce nadace hraběte Šrámky byl po-
sledním patronem. Po osvobození Ru-
dow Armádou r. 1945 se veskeré patro-
náty rušily. Dnes veskeré patronátní
povinnosti převzala veřejnost a stát.

Poučasně se zřízením fary
v Branisově došlo r. 1747 schůdkem
magistrem panství Větrnsjenikowského
Wasshym spítalím v Praze ke zřízení
farní školy v Branisově kam dochá-
zely i děti z naší obce až do konce
XIX. století. Zahradací listiny této ško-
ly se nedochovaly. Jako pramen k historii
školy mi posloužila stará školní kronika
z druhé poloviny XVII. století. v níž se

pravi, že proa školní budova stála před nynějším školním stavením v těch místech, kde se nachází nyní chlév souseda čp. 2. a byla z větší části dřevěná. Školní učebnice byla prostřední velikosti s malou komůrkou s okenkem, kuchyní s malou předílní. Hospodářské stavení zcela dřevěné stálo na témže místě, kde se nyní nachází. Dle hodnověr-
ných pamětníků vyučovali zde dva učitelé: 1. Machek a 2. Benš - smidarstý rodák. Byla zde i zahrádka, tam, kde se nyní nachází domovní stavení a zahrádka čp. 2. V této zahradě rostlo více ovocných stromů.

Druhá školní budova byla již postavena celá z kamene tam, kde dosud stojí vedle hospody čp. 3., která už dnes nestojí, byla již před lety zbourána. Škola byla poněkud příměrná s jednou dosti velikou školní světnicí, která zároveň sloužila za byt pro učitele. Byla zde i kuchyně s ohništěm a malá komůrka. Hospodářské budovy byly tam, kde se nyní nacházejí. Podulka stavala pod nynější školní budovou za cestou vedle stodoly souseda Dvořáka, majitele hospody čp. 3. a byla celá dřevěná, později byla krověna a na stejném místě z kamene postavena. Jak pamětníci vypravují odkoupil třetí učitel p. František Prohoda

přirodní dřevnou škol. budovu a
pak tuto školskou stodůlku od
tehdejší výchovnosti a tak byli po-
řádě uctíváni zvláště toho velmi po-
bitného hospodářského slavení.

Roku 1791 rozrušení Vlášského spi-
tálu přeměněn na nad farou a
na školou, světský nadační fond
byl vypracován pro branisovskou
školu nově fasce následujícího anení:

R. 1791.

Branisov
Čáslavský kraj.

Fasce

čili prarodné přikrášení a nadání v
obci Branisov se nacházející a pan-
ství Věčno-fenikovskému náležející
školy, jak veliký počet školou schop-
ných dětí jak mužského tak ženského po-
hlaví v přítomné době čítá a které
na příjmech jak z nemovitostí, kapitálů,
nebo na jiných příjmech náleží:

ad A. Výkaz hlavních a dále odděle-
ných rubrik.

Počet školou schopných dětí
1. Ve školní obci B. a tam přiškolovaných obci
obraz počet dětí:

mužsk. pohlaví 58

ženského — 57

Celkem 115

Důchody:		Jednotl.	Celka	
Zl. Kr.		Zl. Kr.	Zl. Kr.	
1.	z nemovitostí	9 42		
	Prenos:			
	Ze rady při škole se nacházející			
	roční výnos:	2 -		
	Desátek obnaší 8 mř. žita			
	a 12l 10 kr. celkem:	9 20		
3.	z kapitálů			
4.	na různých příjmech v ho-			
	stotě a z naturálích:			
	c) od kostela			
	a za školní a hudební služ.	8 35		
5.	Od vřchnosti			
	na hotových penězích:	15 35		
	na obilí: 9 mř. žita a 12l 10 kr.	10 30		
	1 1/2 -- jčmen a 48 kr.	1 12		
	1 3/4 -- čičky a 22l. = 3,30			
	12 liber masla 12 lit. sýra			
	a 20 čejdl. soli	3,48		
	4 sáčky dřev. a 2l.			
	3 sudy piva / Růžobran a 22l.			
	1 sud a 102l.	10 -		
6.	Ze škol. fondů od obcí.	10 -		
7.	na potřebné dávky	8 30		
8.	od škol. dětí za celý rok po			
	46 týdnech počítano, obnaší	83 31		
Obce a přičnost.				
	Ze deputátní dárky pro školu	- -		
9.	Na tak zvaných domov. příspěvk.			
	z 200 domovních čísel			
10.	Na Novém roku a 3 kr. 102l.	10 -		

Důchody.	Jednotl.		Celkem	
	zl.	kr.	zl.	kr.
V Přenos somr. příspěv. na škol. úrok 1. 30 -- na Michala 45	192	13		
Summa	194	28	194	28

V této řadě jsou všechny důchody
spravedlivě přiznány následovně
ani nejmenší příjmy nebyly zamlčeny
a v případě, že by při pozdější lokal-
ní přehlídce žádný podvod ani za-
mlčení se nepříhodi, což by mělo
za následek pasloužený trest.
Za zápis ruce naše dle připojené
podpisy. Ušlo se v Branišově
21. listopadu 1791

August Jahn m.p.
král. komisař

Václav Lroboda
učitel

jiří Josef Pelikan m.p.
farář v Branišově

Matěj Morák rycht.
kathol.

Jakub Dvořák rycht.

abildský

Patronem školy byla táž vrchnost jako
u fary, ale jen do roku 1860, jelikož podle
zákonů se stal patronem tak zvaný Školní
výbor. Zvláštní smlouvou byl zava-
zán školní výbor a učitel Bedřich
Kautský, že budou společně vypláceti
výsluhů panu Antonínu Lrobodovi,

byvalému zdejšímu farnímu učiteli.
 Školní výbor zvýšil službě panu pod-
 učitelovi a vysluženě pro Ant. Švobodu
 bylo stanoveno roční částkou 220 zlat.
 které je povinen Bedř. Kaucký býv. uč-
 telovi vyplácet. Štátě Moris Rumers-
 kirchen ke tomu přidal každoročně
 2 ráhy měkkého špin. palivového dřeva
 v ceně 5 zlat. Krom pro Antonína Švobo-
 du obnáší 225.- zlat. Mimo to bylo býv.
 učitel p. Ant. Švobodovi dovoleno až do
 své smrti užívat školských polí. Zdejší
 podučitel měl domd 120 zlat. platu. Tento
 obnos se mu zvýšil na 180 zlat. Toto byl
 mce učitel Bedřich Kaucký,
 rovněž vyplácet. Byl tedy mce vyplácet
 400 zlat. Štátě Moris Rumerskirchen
 a přískolení obce se zavázali až do
 konce života Antonína Švobody připlácet
 panu Bedřichu Kauckému náhradu
 za jeho mimořádné vydání v části
 100 zlat. ročně. Obnos byl takto roz-
 vřen: Šimanov 12 zlat. 76 krejč.
 Kbilidy 11 zlat. 21 krejč., Branisov
 0 zlat. 99 krejč., Dudín 19 zlat. 12 krejč.
 Ouski 15 zlat. 69 krejč. a Kalhrov 13 zlat. 80
 Branisovská škola byla přestavěna
 v roce 1872 na budovu jednopatrovou,
 ale v době 1867 a 1868, kdy zde půso-
 vil učitel Bedř. Kaucký, který na
 měl vyšší vzdělání, než dřívější

farmi učitelé, si byprce našli na
bídný stav bysu učitelů a podučitelů
Podlahy byly všude shnilé, kamna
rozbořená, okna zanedbaná, střeše
na polo shnilé, rámy velmi chabé
a u menších světnic se nacházely
dvře, které by se ani do chléva nehodily.
Pleť se slámy měl sloužit jako ochra-
na před pronikáním studeného vzdu-
chu. Kámen jednoduchý - pouhá dře-
vená postelice s provázkem. V kuchy-
ni byl ještě otevřený komín, všude plno
saxů, směr a dýchání měly volný přístup.
Prostředí učitelů bylo vyhoveno a školní
výbor uřekl, byly do pořádku.

Branišovská škola po zavedení povinné
školní docházky nejprve do 12 let
a později prodlouženě na 8 škol. roků
tedy až do 14 let, rozšířila se z dvoj-
třídní na trojtřídní a od 90. let mine-
lého století na školu čtyřtřídní.

Budova již nestála, takže se třída
přesídila v domě "Překážku"
Postupně se vzdálenější obce odškolo-
vala, nejprve Dudín, později Zbítčitz
v roce 1895 byla v Šimanově zří-
zená dvojtřídní expositura.

Jedna třída byla v čp. 19. u Holubů
a druhá třída byla umístěna v čp. 13.
u Holubů. Úprava této expositury
byla dosud v Branišově. Až v roce

zení mléka. Nevodborně provedený
 vodovod na školním dvoře, jehož od-
 pad smáčel povrch školních bytů
 tvořily příčinu pronikání vlhkosti
 do zdí a do podlah. Vlhkost a chlad
 působily pak nezděravé prostředí.
 Místní školní rada byla nucena prové-
 dět opravy bytů (izolace stěn, výměna
 okenních rámů, podlah napadených hou-
 bou dřevomorkou). Stanovní úprava se
 tedy nevyplatila. V nové budově se na-
 čalo vyučovat v roce 1905. Byla to dvoj-
 třídová obecní škola s osmi postupnými
 ročníky. V první třídě byl 1. až 3. postupný
 ročník. Ve druhé třídě se vyučovaly děti
 4. až 8. postupného ročníku. V první třídě
 se vyučovalo průměrně kolem 30 dětí a dru-
 hou třídu navštěvovalo kolem 50 dětí. Vět-
 šina dětí naší obce vycházela zdejší
 dvojtřídku. Až po zřízení měšťánské ško-
 ly ve Větrném Jeníkově v roce 1922 začali
 některé starší žáci navštěvovat měšťan-
 skou školu. Až po ukončení druhé svě-
 tové války, ^{kdy} se stala pro školáky 6. post.
 ročníkem povinná, navštěva občanské ško-
 ly povinnou, byla zdejší škola reduk-
 ována na školu jednotřídní. V pozdějších
 letech obdržela škola název: „Základní
 devítiletá škola pro 1. až 5. post. ročník.“
 Dnes je škola moderně vybavena. Ve
 třídách jsou parkety, okna jsou velká,

1897 byla otevřena jako expozitura jako samostatná dvojtřídní obecná škola. Prvním řídícím učitelem byl J. Korínek.

Učitelů se tu střídalo více, poněvadž byly potíže s bydlením i stravováním. Obec se starala, aby pro školu byla postavena nová, vyhovující, jak pro nácto, tak i pro učitelstvo, budova. Obecní zastupitelstvo u Šimanovů rozhodlo, že má škola stát uprostřed vesnice, což se také stalo. V roce 1904 byla škola dostavěna. Původně bylo plánováno, postavit byty s výhledem na silnici. Tehdejší řídící učitel p. Korínek si však přál, aby ohna bytu byla odvrácena od silnice, že by jinak byl nucen poslouchat praštění biců kočů po silnici jedoucích, nebo polykání prachu od jedoucích vozů. Co by tak asi říkal onen pan řídící dnes, kdy po silnici přejíždějí denně nepočítaných aut, traktorů, autobusů, motorůk. Stalo se po jeho přání. Byty řídícího učitele byly postaveny na opačném konci školní budovy vedle domu pop. číslo 58. Tam, kde měly být byty, stálo u schodiště, záchodu a pod. Pozemek, kde byla provedena přístavba bytů, byl neobvykle vlhký, protíkal tam potůček, byla zde louže, kaluže na ohlav-

na působišti fr. Starého v letech 1918 - 1924,
Josefa Říhů, který odešel jako říd. učitel
v roce 1944 do duchodů jako ř. uč. v Pra-
misově a zemřel v Jihlavě r. 1954.

197.

Provojem školství v našem
kraji lze pozorovati i určitý krok
a šíření kultury mezi našimi lidmi.
Starí učitelé, kantorů "sami měli jen
poměrně nízké vzdělání a také toho
své záhy nenaučili. Starí farní školy
byly školami triviálními. Tyto školy vy-
učovaly členy předem určeným - triviám - tj.
čtení, psaní a počtem a ten, kdo byl schop-
ný měl možnost naučiti se hrát na hu-
dby nástroj. Starí kantorů byli dobří
hudebníci, vyznali se v hudbě církevní,
ale vyhrávali i na vesnických tanečnických.
Znalost čtení probouzel u mnohých
lůdek po knize či po novinách. To vše
bylo na naší vesnici vzácností. Starí
kalendáře a knížky, rukem času pozna-
menané, byly často jediným zdrojem
čísly a to nejčastěji o zimních přást-
kách nebo drackách, kdy některý,
zdatný členář předčítal pozorným
posluchačům. Časem se poměry zlepšily,
knihy se častěji dostávaly, do rukou
členářů a bylo to hlavně zásluhou
učitelů, kteří své knížky půjčovali
našim lidem, jak to činil i pokroko-

Nábytek je nový, záchody, splachovací,
 vodovod nový, elektrické osvětlení a pod.
 V této školní budově byli tři správcové
 škol a řídící učitelé. Do roku
 1908 zde vyučoval řídící učitel J. Ko-
 rínek, po něm byl řídícím učitelem František
 Starý až do roku 1924 od roku 1924 -
 1925 Otakar Friedrich, po něm Bohumil
 Beneš od r. 1925 - 1928, po něm od r. 1928 -
 do r. 1929 Anna Bendíková, od roku
 1929 - 1935 Václav Drvo, potom
 od r. 1935 - r. 1936 Rudolf Zápotočný
 od r. 1936 - do r. 1951 řídícím učitelem a
 od r. 1945 ředitelem školy Otakar
 Friedrich. Po jeho odchodu se stal ře-
 ditelům od r. 1951 - 1953 Josef Barton,
 později od r. 1953 - 1964 Jan Vásta,
 pak ředitelkou od r. 1964 - 1973 Helena
 Hloušková, od r. 1973 - 1974 Milada
 Čápková a od roku 1974 je ředitelkou
 Josef Hovet. Z těchto shora uvedených
 řídících učitelů a ředitelů zemřeli:
 J. Korínek, v roce 1944 po propuštění
 z koncent. tábora po prožitých útrapách
 Bohumil Beneš v Květinově, R. 1944
 cestný občan obce Limanova František
 Starý říd. uč. v r. v Brně. Jan Vásta
 ředitel v r. t. č. v Částkově v Klatov 9. 12. 1970.
 a Rudolf Zápotočný v. 1971 v Hl. Brodě.
 Z učitelů, kteří zde učili uvádím pouze
 jméno učitele, který zde učil řadu let

v Jihlavě. Celé jeviště xhotovili místní obyvatelé zdarma. Jevišťe sloužilo řadu let. Krávalo se vždy vaimě několikrát až se jeviště dostalo i do Pímanova, kde nejčastěji hrávali studenti z Branišova i ze Pímanova. Nevím přesně o koho se tehdy jednalo. Vím však, že divadlo řídil studující učitel. ústavu Frant. Holub mladý, právník JWC Jan Pospíšil z Branišova. Místní omladina pomáhala a svou ochotnickou hrou pomáhali budit lásku k naší podnětí a přinášeli lidem i trochu radosti a spokojenosti. Divadla se hrávala v hostinci pana Calana čp. 15 v Skvěpě. Jednou se však stalo, že úkřata na nápoje a jídla byla vyšší než studenti stačili zaplatit a tu hostinský zabavil až do té doby, kdy dostane zaplacení. Zaplacení nebylo a tak jeviště zůstalo v Pímanově. Divím se Branišovští se o jeviště nezajímali. Na tomto starém jevišti se ještě dlouho hrávalo a sloužilo ještě, když v obci byl po první světové válce založen čtenářsko-ochotnický spolek.

Bylo to ještě v době Rakouska-Uherska za doby vlády císaře Františka Josefa I., kdy v okolních vesnicích, které byly blízko německé Jihlavy, se probouzel i lid českého původu jako tomu bylo v Hlávkově, Jívě, Jukene a jinde. Hlasil se k svému národu, ku své ná-

vý učitel Bedřich Kautský z Branišova. Bedřich Kautský byl i vybraný muzikant. Vyučoval své žáky hře na housle, basu, klavír a jiné nástroje. Žákal tak dobré pomocníky při kostelní hudbě, ale i pro svou kapelu skterou veselé vyhrával o různých příležitostech. Učitel Kautský zavedl však i jiný zápisok šíření kultury na vesnici. Bylo to ochotnické divadlo. Vesnice znala jen divadlo s loutkami nebo divadlo provozované různými hochy a populárními komedianty.

Kačalo to na Nový rok roku 1869. V branišovské škole bylo uspořádáno dětské divadelní představení. Na novém jevišti sehraly školní děti vánoční hru: Budečské jestičky. K této hře napsal pan řídící Kautský vhodné hudební skladby, kterým místní kapela doprovázela písně a koledy dětí.

Návštěva na divadlo byla nevidaná. Ze všech okolních vesnic přišli se podívat rodiče dětí a ostatní zájemci na první dětské divadlo. Dlouho se ještě o této novince na vesnici mluvilo. A jak to skutečně bylo? Učitel Kautský dovedl přesvědčit občany, že darovali přístav a místní škola uskali plátno pro kulisy jeviště. Kulisy namaloval malíř

kou největším přínosem kulturním
v Línarově. Po světové válce, kdy byly
podle zákona povinné zřizovány
obecní knihovny, tvořila už jen část
těto spolkové knihovny základ nové
utvořené obecní knihovny. Odborčka
vlastnila též stroj (kriev) na čištění
sešového obilí, který konal místním
zemědělcům dobré služby. Časem se
stroj opotřeboval a knižky byly postupně
vyřaděny. Když jsem v roce 1924
převzal funkci knihovníka místní lid.
knihovny, našel jsem již v knihovně
jen zbytky bývalé knihovny a ty byly již
v desolátním stavu. Ise poslání však
knihovna splnila. Po čase se i odbor-
ka Národní jednoty Posumavské rozpadla.
(Byla založena v roce 1903.) V obci byl též
v přibližně stejnou dobu založen
Krejcarový spolek. Měl charitativní
účel - pomoci chudým lidem apod. -
Brzy se však rozpadl.

Po světové válce, a vyhlášení Čs. samostat-
nosti po utvoření Československé republi-
ky nastaly nové a zlepšeny podmínky
pro kulturní činnost v obci. O tom však
pojednává kronika původní.

ci. Tak to bylo na celém Šocku, kde
 téměř v každé vesnici záložníků
 a dětí, které byly nuceny navštěvo-
 vati německé školy a tak byly ohrože-
 ny germanisací. Aby se tomu zabrá-
 nilo, přispívala na pomoc Národ-
 ní jednotě Posumavská, organizace,
 která měla jako hlavní úkol zachra-
 nit českého občana, české děti pro
 svůj národ a pro český jazyk. B. J. P.
 pomáhala spolu s Českou Maticí školskou
 zakládat soukromé matiční školy
 s českým jazykem vyučovacím. Tak-
 ová matiční škola byla otevřena
 v Klavkově (Kladov, Tschendorf Pohl),
 byla umístěna v pronajaté místnosti.
 chudická vybavena prokazovala nepat-
 ně finanční příjmy. Podpory Ústřední
 Matice školské nestačily. Pomáhala
 i Posumavská jednota. Zakládaly se
 odbočky Národní jednoty posumavské i
 v obcích ryze českých na pomoc těm
 ostatním. Tak byla i v naší zálož-
 na odbočka Národní jednoty posumav-
 ské. Ústředí propůjčilo místní odbocce
 pevnou knihovnu s několika desítkami
 cenných hodnotných knih. Vznikla tak
 první knihovna v naší obci. Členové
 v obci měli nyní dostatek četby.
 Knihovna sloužila mnoho let a by-
 la tehdy před první světovou vál-